08/10/2019

Acad. Răzvan Theodorescu: Satul și Biserica Ortodoxă

Acad. Răzvan Theodorescu, Vicepreședinte al Academiei Române, a propus la Simpozionul Național de Teologie o incursiune în satul vechi românesc, aducând în discuție discursurile „Elogiul satului românesc” al lui Lucian Blaga și „Laudă ţăranului român” al lui Liviu Rebreanu.

Simpozionul Național de Teologie de la București are loc în acest an sub titlul „Satul românesc: vatră a plămădirii, păstrării și promovării ființei naționale și a credinței ortodoxe”.

Satul și Biserica Ortodoxă
Satul românesc, izvor perpetuu de cultură şi credinţă ortodoxă, omagiat astăzi în chip fericit de Patriarhie, a fost pentru Academia Română – dincolo de preocuparea istorică, sociologică, artistică permanentă – şi un prilej de solemnă evocare cel puţin cu două ocazii de referinţă.

Au rămas în analele culturii naţionale două celebre discursuri de recepţie, cel din 5 iunie 1937 al lui Lucian Blaga Elogiul satului românesc şi cel din 29 mai 1940, al lui

Liviu Rebreanu Laudă ţăranului român. Amândouă aceste texte – cu răspunsul dat ambelor de filosoful şi ministrul Ion Petrovici – au pus în lumină eclatant tot ce datorăm ca români, satului şi sătenilor numiţi „ţărani” după legătura lor cu ţara, cu ţărâna, cu latinescul „terra”, urmaşi ai unor locuitori sedentari de obârşie latină în mijlocul unei Europe răsăritene cu migratori slavi şi asiatici, vechi creştini sub semnul Romei şi ai celei de „a doua Rome”, în mijlocul unei Europe răsăritene de convertiţi târzii la confluenţă de milenii.

Ştim bine că în acest spaţiu geografic au existat încă înainte de întemeierea statelor, a mitropoliilor şi episcopiilor preoţi de ţară slujind în mai marile sau mai micile comunităţi săteşti, ca şi schimnici retraşi în biserici de lemn sau în aşezările rupestre din ţinuturile de munte – cele ale Buzăului şi Argeşului de pildă – ducând adesea un trai idioritmic, respingând „întocmirea chinovicească” de tip athonit dacă dăm crezare mult comentatului document valah din 1369 pentru Cutlumuz.

Moştenitori ai acestei lumi a satului medieval vor fi locuitorii satelor libere de sub Carpaţi, din Dâmboviţa şi Buzău, din Argeş, Gorj şi Mehedinţi care în întreaga epocă premodernă vor ridica bisericile de neîntrecut pitoresc, în stil post-brâncovenesc, zidite şi zugrăvite de „toată gloata”, de la Pietroşiţa şi Calvini, de la Oteşani şi Ciuta, sau din acel „Voroneţ al Olteniei” care e pe nedrept neglijată, biserica de la Urşani, unde tabloul votiv înfăţişează 40 de săteni denumiţi ţărăneşte doar cu prenumele, care au luat locul în pronaos, la 1806, boierilor şi voievozilor de altădată.

E lumea în care moşneanul dâmboviţean Danaschin Voinea, ajuns ierarh buzoian şi episcop vâlcean, „românea” cartea de cult, în care ţăranul din Vâlcea Dionisie ajungea eclesiarh al Episcopiei de Râmnic, în care Ilie popa „ot Butoiul” se proclama „român de la coada vacii”, dar vorbea greceşte ca toţi cărturarii sau în care popa Radu Şapcă din Celei juca rolul pe care îl ştim.

Aceasta era lumea satului care în faţa pictatei „Judecăţi de Apoi” din biserică îl vedea cu satisfacţie pedepsit pe „mâncătoriul de pământ” şi care se recunoştea în imaginile lui Radu Zugravu de la Gura Văii în Argeş, în costum popular şi înaintea unei mese ţărăneşti. Era aceeaşi lume din care venea artistul ţăran plugar care pe la 1790 nota într-un manuscris ardelenesc, sub desenul în peniţă al unei iniţiale: „Eu Niculae… am făcut această puţintică minune fiind ostenit de bardă”.

Sigur e că o parte majoră a vechii civilizaţii româneşti – alături de cea aulică, voievodală şi boierească – stă pe umerii acestui univers rural unde ortodoxia a fost şi rămâne criteriu de valoare. „Satul şi biserica ortodoxă” rămâne pentru totdeauna o temă de meditaţie, una care ne defineşte ca neam şi ne legitimează în istorie.

Acad. Răzvan Theodorescu

Vicepreşedinte al Academiei Române

basilica.ro